

Grenzübergreifendes europäisches Welterbe - Ein Thema für die UNESCO-Projektschulen

Glossar/ Glossary/ Glosář

Fachbegriffe und Vokabular der Bergbautechnik und -arbeit (allg. und speziell für den Markus-Röhling Stolln)

Terms and Vocabulary of Mining and Mining Techniques (in general, and specifically for the Markus Röhling Tunnel)

Odborné výrazy a slovníček baňské techniky a hornické práce (obecně a speciálně za Štolu Markuse Röhlinga)

de, en, cz:

Grubentechnik/ Mining/ Důlní technika:

Erzgang: der Gang von Übertage bis zu den Stolln, wo Erzlager abgebaut wurden.

Ode: the passage from above ground to the tunnels where ore deposits were mined.

Rudní žíla: Puklina od povrchové urovně k štolám, kde byly rudy dobývány.

Erzgewinnung im Markus-Röhling-Stolln: Silbererz, Kobalterz, Uranerz

Ore extraction in the Markus Röhling Tunnel: silver ore, cobalt ore, uranium ore

Dobývání rudy ve Štole Markuse Röhlinga: stříbrná ruda, kobaltová ruda, uranová ruda

Gang: der Gang war wie ein Riss im Gebirge, in dem sich die Erze ablagerte. Der Gang wurde „geschlegelt“. Daraus entstand eine „geschlegelte Strecke“ für die Auf- und Abfahrt der Bergleute und der Erze.

Seam: The seam was a fissure in the mountain, in which ore had deposited. The seam was “worked on with hammers,” which resulted in a “hammered seam” for the up and down traffic of the miners and the ore.

Žíla: Žíla byla puklinou v pohoří, v které se rudy usazovaly. Z toho se vznikla chodba ražená v kameni za výjezd a odvoz horníků a dobývaných rud

Kunstrad: das Kunstrad im Markus-Röhling Stolln wurde 2006 rekonstruiert und ist voll funktionstüchtig. Es hat einen Durchmesser von 9 m. Das Kunstrad diente der Entwässerung. Es transportierte Wasser, mit dem eine Pumpe angetrieben wurde. Die Pumpe pumpte das Wasser hoch nach Übertage. Zum Radantrieb benötigte man 5 Mal so viel Wasser, wie abgepumpt wurde.

Waterwheel: the waterwheel in the Markus Röhling Tunnel was reconstructed in 2006 and is fully functional. It has a diameter of nine meters. The waterwheel served for drainage. It transported water with which a pump was powered. The water was pumped above ground. Five times the amount of water that was pumped out of the mine was needed to drive the waterwheel.

Vodotěžné kolo: Vodotěžné kolo ve Štole Markuse Röhlinga bylo v roce 2006 rekonstruováno a je plně funkční. O průměru má 9 m a sloužilo k odvodňování. Transportovalo vodu, s kterou byla hnána čerpadlo. Čerpadlo pumpovalo vodu nahoru na povrchové urovní. Pro pohon čerpadla se potřebovalo pětkrát tolik vody, kolik bylo odčerpáno.

Radkammer: der Markus-Röhling besitzt drei Radkammern. In der Regel verfügte jede Grube über eine Kammer. Die Radkammer ist ein großer kathedralenartiger Hohlraum für die Wasserräder.

Wheel room: The Markus Röhling Tunnel has three wheel rooms. Normally each mine has one wheel room. The wheel room is a large cathedral-like space for accommodating the waterwheels.

Grenzübergreifendes europäisches Welterbe - Ein Thema für die UNESCO-Projektschulen

Komora vodního kola: Štola Markuse Röhlinga má tři komory vodních kol. Zpravidla měl každý důl disponoval jednou komorou. Komora vodní kola je velkou dutinou pro vodní kola, která je podobně chrámovému prostoru.

Stolln: über den Stolln wurde vor allem entwässert. Stellenweise wurde dort auch Erz abgebaut. Hauptsächlich wurde das Erz im sogen. Gang gewonnen.

Tunnel: The tunnel served primarily for drainage. In some places ore was mined there, too, although ore was mainly mined from so-called seams.

Štola: Nad štolami se především odvodňovalo. Ruda se hlavně vytěžila v takzvané žíle.

Werkzeug und technische Geräte/ Tools and technical devices/ Nářadí a technické nástroje:

Bergeisen: der im Bergbau verwendete Meißel

Pick: The chisel used in mining.

Želízko: v hornictví použité sekací kladivo

Bohrwagen: der Bohrwagen im Markus-Röhling Stolln stammt aus der modernen Bergbauzeit um 1970. Er wurde mit Pressluft betrieben und diente großflächigen Bohrungen und Durchbrüchen in den Gängen und Stolln.

Rock drilling machine: The drilling machine in the Markus Röhling Tunnel dates from the modern mining phase around 1970. It was operated by means of compressed air and was used for large-scale drilling and creating openings in the veins and tunnels.

Vrtný vůz: Vrtný vůz ve Štola Markuse Röhlinga pochází z moderního času hornictví kolem roku 1970. Byl hnán stlačeným vzduchem a používal se pro velkoplošné vrtání a prolomení v žílách a štolách.

Hund/Hunt: ein viereckiger Kasten auf Rädern für den Transport der Erze und Schlacken nach Übertage. Der Hunt konnte nur von Menschenhand bewegt werden. Im späten 19. kamen Förderwagen zum Einsatz, die auf Gleisen mithilfe einer Lok fuhren.

Mining car: a square box on wheels for transporting ore and slag above ground. In early times the mining car was operated by hand. In the late 19th century, transport wagons ran on rails and with the help of a locomotive.

Dolní vozík: Čtyřúhelná bedna na kolech pro transport rud a škvár nahoru na povrchové úrovni. Dolní vozík mohl být jenom ručně pohybován. V pozdním 19. století se používal dopravní vozíky, které pomocí lokomotivy jeli po kolejích.

Pumpenzug: der Markus-Röhling Stolln besitzt einen 300 Jahre alten Pumpenzug. Der Zylinder ist mannshoch und diente der Entwässerung der Stolln.

Pump drive: The Markus Röhling Tunnel has a 300-year old pump drive with a cylinder as tall as a person. The pump drive helped to drain water out of the tunnel.

Zdvih čerpadla: Štola Markuse Röhlinga vlastní 300 let starý zdvih čerpadla. Váleček je vysoký jako muž a sloužil k odvodňování štoly.

Schlegel: der im Bergbau verwendete Hammer

Hammer: The hammer used in mining

Mlátek: v hornictví použité kladivo

Grenzübergreifendes europäisches Welterbe - Ein Thema für die UNESCO-Projektschulen

Wurfschaufellader: der Wurfschaufellader im Markus-Röhling Stolln stammt aus der modernen Bergbauzeit um 1970. Er wurde mit Pressluft betrieben und diente dem Beladen der Wagen zum Abtransport der Erze und Schlacken.

Loading device: This device in the Markus Röhling Tunnel is from the modern mining era, around 1970. It was powered by means of compressed air and was used to load the wagons with ore and slag.

Lopatový nakládací stroj: Lopatový nakládací stroj ve Štole Markuse Röhlinga pochází z moderního času hornictví kolem roku 1970. Byl hnáný stlačeným vzduchem a sloužil k nakládání vozů pro odvoz rud a škvár.

Berufsbezeichnungen/ Professional positions/ Profesionní označení:

Bergschmied: der Schmied für die Kunsträder und die Werkzeuge

Mountain blacksmith: The blacksmith for the wheels and mining tools

Hornický kovář: kovář pro vodní kola a nářadí

Bergzimmerling: der Zimmermann für alle Holzarbeiten im Bergwerk

Mine works carpenter: The carpenter for all woodwork in the mine

Důlní tesař: tesař pro všechny dřevěné práce v dole

Hauer: der einfache Bergmann

Miner: The miner, also sometimes known as the pikeman, the face worker, or the getter

Havíř: prostý horník

Oberberghauptmann: Direktor des Oberbergamts

Chief mining administrator: The director of the chief mining authority

Náčelník báňského horního úřadu: Direktor báňského horního úřadu

Reviersteiger: Oberaufseher des gesamten Bergwerks

Chief supervisor: supervisor of the entire mine

Revírní dozorce: Vrchní dozorce celkového dolu

Steiger: die Aufsichtsperson über die Hauer und das Material im Bergwerk

Pit foreman: the foreman responsible for supervising the miners and overseeing the material

Důlní dozorce: Dozírající osoba nad havíři a materialy v dole

Vokabular/ Vocabulary/ Slovníček:

Arschleder: Nierenschutz aus Leder

Miner's leather apron: worn in part to protect a kidney

Arčlendr: Hornická kožená zástěra

fahren: gehen, sich fortbewegen

fahren: to go or move underground

fárání: vstup do dolu, chodit, pohybovat se

Fahrt: Leiter

Fahrt: Ladder

Fárt: Žebřík

Grenzübergreifendes europäisches Welterbe - Ein Thema für die UNESCO-Projektschulen

Geleucht: Lampe

Geleucht: lamp

Kahan: Důlní svítidlo

Glück auf!: Gruß mit dem Wunsch, Erzgänge aufzutun

Glück auf!: a miner's salutation, implying good luck in finding the seam of ore

Zdař Bůh!: Pozdravení s přáním, otevírat rudní žíly

Grubenfahrt: Grubenfahrt und Grubenbegehung

Grubenfahrt: going or driving into the mine

Důlní pochůzka: Pochůzka v dole

Kniebügel: Knieschoner

Kniebügel: knee padding

Chranič kolen

Wetter: Luft

Weather: air

Větry: vzduch

matte Wetter: wenig CO²

matte Wetter: a shortage of oxygen

mdlé větry: málo CO²

Schlagwetter: Explosionen

Schlagwetter: an explosion

Třaskavé ovzduší: výbušné ovzduší

böse Wetter: Gifte und Gase

böse Wetter: noxious gases

Špatné větry: jedy a plyny